

Μετάβαση από το Σχολείο στην Εργασία-Βασικές Αρχές και Προτάσεις για τους Υπεύθυνους του Πολιτικού Σχεδιασμού

Στο τέλος του 1999, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός ξεκίνησε ένα σημαντικό πρόγραμμα έρευνας στο θέμα της διαδικασίας της Μετάβασης από το σχολείο στην εργασία, σε όλη την Ευρώπη. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν επιλεγμένοι επαγγελματίες από το χώρο της μετάβασης από 16 χώρες¹. Συγκεντρώθηκαν πληροφορίες από κάθε χώρα σχετικά με τις υπάρχουσες πρακτικές, τη διαδικασία εφαρμογής της μετάβασης, τα προβλήματα και τα αποτελέσματα. Ζητήθηκε από τους επαγγελματίες να δώσουν πληροφορίες σχετικά με θέματα, όπως η πρόσβαση στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες των νέων με αναπηρίες που είναι ενταγμένοι στην υποχρεωτική εκπαίδευση, η ύπαρξη προγραμμάτων μετάβασης, οι συνθήκες εργασίας/ανεργίας των νέων με αναπηρίες, η ύπαρξη νομοθεσίας και πολιτικών μέτρων σχετικά με τη μετάβαση και τις δράσεις για τη στήριξη της εργασίας, δηλαδή για τα ευαίσθητα αλλά και τα θετικά στοιχεία κάθε χώρας.

Συγκεντρώθηκε σημαντικός αριθμός προγραμμάτων/πρακτικών για ανάλυση, έτσι ώστε να υπάρχουν πιο ολοκληρωμένες πληροφορίες για κάθε χώρα. Τα προγράμματα κάλυπταν πρωτοβουλίες σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης ή σε παρόμοια εκπαιδευτικά πλαίσια, όπου υπάρχουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες κάθε είδους. Δεν δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή σε κάποια ομάδα, επειδή ο στόχος ήταν να υπάρξει μία όσο το δυνατόν σφαιρική εικόνα της κατάστασης σε διαφορετικές χώρες, εκτιμώντας τις εθνικές προτεραιότητες κάθε χώρας. Επιπλέον, η επιλογή σχετικά με το είδος της πρόνοιας έγινε ανεξάρτητα από τον τύπο του προγράμματος.

Για τη συγκέντρωση όλων αυτών των πληροφοριών, οι επαγγελματίες συμμετείχαν σε αρκετές επισκέψεις έρευνας και σε συναντήσεις εργασίας των συμμετεχόντων από διαφορετικές χώρες. Ο στόχος ήταν να εντοπιστούν ομοιότητες και διαφορές στις πρακτικές και να γίνει η πρώτη ανάλυση – σε ομοιότητες και αντιφάσεις- των εμπειριών ώστε να αναδειχθούν τα σημαντικότερα σημεία που πρέπει να λάβουμε υπόψη μας για το θέμα της μετάβασης² στην εργασία, καθώς και αυτά που χρειάζεται να ενισχυθούν περισσότερο ή να τροποποιηθούν. Οι εργασίες του προγράμματος είχαν ως αποτέλεσμα να αναγνωριστούν σημαντικά προβλήματα και βασικά θέματα και παράγοντες σχετικά με τη μετάβαση.

Τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με ειδικές ανάγκες, οι οικογένειές τους και οι επαγγελματίες σχετικά με τη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία.

¹ Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο.

² Για συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τις διαφορετικές συνθήκες σε κάθε χώρα και για συγκεκριμένες περιοχές ενδιαφέροντος, μπορείτε να βρείτε λεπτομέρειες στην παρακάτω ηλεκτρονική διεύθυνση για τη Μετάβαση www.european-agency.org

Αυτό το θέμα προσεγγίστηκε εξετάζοντας τα υπάρχοντα έγγραφα σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο. Τα προβλήματα που εγείρονται στους τομείς της εκπαίδευσης και της εργασίας είναι αρκετά κοινά και αλληλένδετα. Η έρευνα εντόπισε τα παρακάτω βασικά προβλήματα:

Τα δεδομένα σε αυτό το πεδίο είναι πολύ περιορισμένα και κάθε σύγκριση μεταξύ των χωρών είναι δύσκολη. Όμως παρά τους διαφορετικούς όρους που χρησιμοποιούνται σε κάθε χώρα –μαθητές με αναπηρίες ή με ειδικές ανάγκες – ο μέσος πληθυσμός που έχει ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποτελεί το 3 - 20 % των νέων κάτω των 20 ετών.

Καταγραφή των αναλογιών. Το 1995, το ποσοστό των νέων ηλικίας 20-29 ετών που δεν ολοκλήρωναν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν περίπου 30%. Αυτό το ποσοστό είναι ακόμη μεγαλύτερο στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Είναι δύσκολο να υπολογιστεί ο αριθμός των μαθητών που θα σταματήσουν την εκπαίδευση μόλις τελειώσει η υποχρεωτική φάση, αλλά μπορεί να ειπωθεί ότι πολλοί από αυτούς δε θα συνεχίσουν πέρα από την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Πρόσβαση στην εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρητικά, οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρουσιάζονται να έχουν τις ίδιες εκπαιδευτικές επιλογές με τους υπόλοιπους μαθητές, αλλά συνήθως στην πράξη προσφέρονται μόνο προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας ή χαμηλόμισθες εργασίες σε αυτούς. Έτσι, οι μαθητές δεν δείχνουν πάντα ενδιαφέρον για τις επιλογές που τους προτείνονται και η εκπαίδευση, όπως και τα προγράμματα κατάρτισης δεν ανταποκρίνονται πάντα στα ενδιαφέροντα και στις ανάγκες τους. Αυτό τους βάζει σε μειονεκτική θέση στην ανοιχτή αγορά εργασίας.

Η επαγγελματική προετοιμασία και κατάρτιση συχνά δε συνδέεται με πραγματικές εργασιακές πρακτικές: συνήθως πραγματοποιείται σε απομονωμένα πλαίσια και δεν είναι προσανατολισμένη σε σύνθετα επαγγέλματα. Τα άτομα με αναπηρίες δεν αποκτούν τα απαραίτητα προσόντα για εργασία: οι πρωτοβουλίες κατάρτισης πρέπει να προσανατολίζονται περισσότερο στις υπάρχουσες ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Ο δείκτης ανεργίας στα άτομα με αναπηρίες είναι δύο με τρεις φορές υψηλότερος από αυτόν στα άτομα χωρίς αναπηρίες. Τα εθνικά δεδομένα των χωρών περιλαμβάνουν μόνο τους καταγραμμένους άνεργους, αλλά ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων με ειδικές ανάγκες δεν είναι καταγραμμένοι – καθώς δεν έχουν καν την ευκαιρία να αποκτήσουν μια πρώτη δουλειά. Η αντιμετώπιση της ανεργίας των ατόμων με αναπηρίες πρέπει να αποτελεί τον τρίτο βασικό στόχο των δαπανών της κοινωνικής πρόνοιας, μετά τις συντάξεις και τις δαπάνες υγείας.

Προσδοκίες και στάσεις. Όλες οι αναφορές συμφωνούν σε αυτό το ζήτημα. Οι δάσκαλοι, οι γονείς, οι εργοδότες και γενικότερα οι περισσότεροι άνθρωποι υποτιμούν τις ικανότητες των ατόμων με αναπηρίες. Η συνεργασία είναι πολύ σημαντική προκειμένου να αναπτυχθεί μια ρεαλιστική εικόνα για τις ικανότητες

των μαθητών σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, καθώς και κατά το διάστημα μετάβασης στην εργασία.

Προσβασιμότητα του εργασιακού χώρου. Υπάρχουν ακόμη προβλήματα σχετικά με τη φυσική προσβασιμότητα στο χώρο εργασίας καθώς και με την πρόσβαση σε προσωπική και τεχνική υποστήριξη. Η πληροφόρηση και υποστήριξη των εργοδοτών αποτελεί ένα σημαντικό θέμα που επισημαίνεται σε πολλές αναφορές.

Εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας. Σε κάποιες χώρες το νομικό σύστημα σχετικά με τη μετάβαση στην εργασία είναι ανύπαρκτο ή αφήνει περιθώρια για πολλές ερμηνείες. Σχετικά με την εργασιακή ποσόστωση ως μέτρο εργασιακής στήριξης των ατόμων με αναπηρίες, παρουσιάζονται κάποιες αποτυχίες στην εφαρμογή. Οι περισσότερες χώρες εφαρμόζουν ένα συνδυασμό μέτρων σε χώρους που θεωρούνται αποτελεσματικοί για να διαφοροποιηθεί η αναλογία των θέσεων.

Βασικά θέματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη στον τομέα της μετάβασης, με βάση τα υπάρχοντα προβλήματα:

Αυτό το θέμα διερευνήθηκε αφού συζητήθηκαν και αναλύθηκαν οι αναφορές που έγιναν από τους επαγγελματίες των 16 χωρών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Αναδείχτηκαν έξι βασικά θέματα σχετικά με την έννοια της μετάβασης:

- Η μετάβαση είναι μια διαδικασία, η οποία πρέπει να στηριχθεί από την καθιέρωση και την εφαρμογή νομοθεσίας και πολιτικών μέτρων.
- Στη μετάβαση πρέπει να διασφαλιστεί η συμμετοχή των μαθητών και ο σεβασμός στις προσωπικές τους επιλογές. Οι μαθητές, οι οικογένειές τους και οι επαγγελματίες πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους για το σχεδιασμό ατομικών προγραμμάτων.
- Η μετάβαση πρέπει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη ατομικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων με έμφαση στην πρόοδο του μαθητή και στις αλλαγές που πρέπει να γίνουν στο σχολικό περιβάλλον.
- Η μετάβαση πρέπει να βασίζεται στην άμεση εμπλοκή και συνεργασία όλων των ενδιαφερόμενων μερών.
- Για τη μετάβαση απαιτείται άμεση συνεργασία μεταξύ των σχολείων και της αγοράς εργασίας, ώστε οι μαθητές να αποκτούν εμπειρίες πραγματικών συνθηκών εργασίας.
- Η μετάβαση αποτελεί μέρος μιας μακρίας και σύνθετης διαδικασίας προετοιμασίας και διευκόλυνσης των μαθητών για την είσοδό τους στον οικονομικό τομέα και στη ζωή των ενηλίκων.

Οι κύριοι παράγοντες που φαίνεται να διευκολύνουν ή να παρεμποδίζουν την εφαρμογή μιας επιτυχημένης μεταβατικής διαδικασίας σε πρακτικό επίπεδο:

Αυτοί οι παράγοντες επισημάνθηκαν σε κατά τόπους διαδικασίες μετάβασης από διαφορετικούς επαγγελματίες. Μέσα από πετυχημένες διαδικασίες μετάβασης ξεχωρίσαμε έναν αριθμό από βασικούς παράγοντες και μπορέσαμε να κάνουμε μια λεπτομερέστερη περιγραφή των έξι βασικών σημείων που θίξαμε παραπάνω. Αυτοί οι παράγοντες φαίνεται ότι

παρεμποδίζουν ή διευκολύνουν την επιτυχία της μετάβασης. Η περιγραφή τους δείχνει ότι ελάχιστοι από αυτούς ανταποκρίνονται σε πραγματικές και απλές συνθήκες – οι *απλοί* παράγοντες. Η πλειοψηφία φαίνεται να ανταποκρίνεται σε πολύπλοκες και αλληλοσυνδεδεμένες συνθήκες – *σύνθετοι* παράγοντες.

Προτάσεις Πολιτικής

Η ανάλυση των τριών περιοχών που παρουσιάστηκαν παραπάνω είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση προτάσεων για το μέλλον της μετάβασης. Οι προτάσεις απευθύνονται στους υπεύθυνους του πολιτικού σχεδιασμού και έχουν ως στόχο να αποτελέσουν οδηγό για τη βελτίωση της ανάπτυξης και της εφαρμογής της διαδικασίας της μετάβασης.

Αυτές οι πολιτικές προτάσεις διατυπώθηκαν για να λειτουργήσουν ως κατευθυντήριες γραμμές που θα εφαρμοστούν από τις χώρες σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι προτάσεις αντλήθηκαν από τα θέματα και τους παράγοντες που περιλάμβανε η τελική αναφορά³ και έγινε προσπάθεια να τονιστούν οι πρακτικές δράσεις που πρέπει να εξασφαλιστούν προκειμένου να διευκολυνθεί η μετάβαση των νέων με αναπηρίες από το σχολείο στην εργασία.

Καθιέρωση και Εφαρμογή Πολιτικής και Πρακτικών Μέτρων

Οι υπεύθυνοι του πολιτικού σχεδιασμού πρέπει:

- Να προωθούν ή/και να βελτιώνουν αποτελεσματικά το συντονισμό των πολιτικών ανάμεσα σε διαφορετικές υπηρεσίες και να αποφεύγουν τη δημιουργία νέων νόμων που έρχονται σε αντίφαση ή καλύπτουν εν μέρει την υπάρχουσα νομοθεσία.
- Να διασφαλίζουν συγκεκριμένα μέτρα για την αποτελεσματική εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, ώστε να αποφεύγονται διαφορές ή/και διακρίσεις ως αποτέλεσμα των ανισοτήτων σε ανθρώπινους ή τεχνικούς πόρους.
- Να συμβουλευονται συστηματικά, να λαμβάνουν υπόψη και να σέβονται τις απόψεις που εκφράζονται από τις εθελοντικές οργανώσεις που δουλεύουν με ή για τα άτομα με αναπηρίες.
- Να ερευνούν και να προωθούν ενεργά πολιτικές, ώστε να ενισχύσουν την εργασία και την προσωπική αυτονομία.
- Να διασφαλίζουν καλύτερο έλεγχο και αξιολόγηση των μέτρων 'διευκόλυνσης' των ατόμων με αναπηρίες, όπως το σύστημα ποσόστωσης, οι φορολογικές διευκολύνσεις κτλ. και να διασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία των υπηρεσιών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
- Να διασφαλίζουν τη διαθεσιμότητα επαρκών πληροφοριών σχετικά με κάθε νομικό ή μέτρο πολιτικό που απευθύνεται στους εργοδότες.
- Να διασφαλίζουν τη δημιουργία τοπικών ηλεκτρονικών δικτύων, για τη συμμετοχή όλων των συνεργατών στην εφαρμογή εθνικής πολιτικής.

³ Βλέπε www.european-agency.org

Συμμετοχή Μαθητών. Σεβασμός στις Προσωπικές Επιλογές των Μαθητών

Οι υπεύθυνοι του πολιτικού σχεδιασμού πρέπει:

- Να παρέχουν τους απαραίτητους πόρους (σε χρόνο και προϋπολογισμούς) στα σχολεία, ώστε αυτά να εφαρμόζουν το πρόγραμμα εργασίας με τους μαθητές και τις οικογένειές τους.
- Να διασφαλίζουν ότι οι πόροι έχουν χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά και ότι το συνεργατικό πρόγραμμα έχει επιτευχθεί.

Ανάπτυξη Ικανοποιητικού Ατομικού Εκπαιδευτικού Προγράμματος

Οι σχεδιαστές πολιτικής πρέπει:

- Να παρέχουν στα σχολεία τους απαραίτητους πόρους ώστε να διασφαλιστεί ότι θα αναπτυχθούν ατομικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Συγκεκριμένα, οι δάσκαλοι πρέπει να έχουν επαρκή χρόνο και να έχουν την κατάλληλη καθοδήγηση στη δουλειά τους.
- Να διασφαλίζουν ότι το ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει και πρόγραμμα μετάβασης.
- Να παρέχουν ποιοτικά κριτήρια σχετικά με τα ατομικά εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Να διασφαλίζουν ότι τα πιστοποιητικά που δίνονται στους μαθητές αντανακλούν τα προσόντα τους και ότι δεν γίνονται διακρίσεις.

Άμεση Εμπλοκή και Συνεργασία Όλων των Συμμετεχόντων

Οι υπεύθυνοι του πολιτικού σχεδιασμού πρέπει:

- Να διασφαλίζουν πρακτικά μέτρα για τη συνεργασία ανάμεσα στις υπηρεσίες, καθώς και τη διάρκεια της συνεργασίας.
- Να αναθέτουν ξεκάθαρες ευθύνες σε κάθε υπηρεσία, ώστε να διασφαλίζεται ο αποτελεσματικός συντονισμός τους.
- Να αξιολογούν το συντονισμό και τη διανομή καθηκόντων, ώστε να εισάγεται η κάθε απαραίτητη αλλαγή.
- Να διασφαλίζουν ότι όλες οι υπηρεσίες εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους και συμμετέχουν στις συντονιστικές εργασίες.
- Να δίνουν κίνητρα στους εργοδότες και στα επαγγελματικά σωματεία, με ειδικά μέτρα, ώστε να διασφαλίζουν την άμεση εμπλοκή τους.
- Να ενθαρρύνουν τη συνεργασία και το συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων πλευρών σε εθνικό επίπεδο.

Στενές Σχέσεις Ανάμεσα στο Σχολείο και την Αγορά Εργασίας

Οι υπεύθυνοι του πολιτικού σχεδιασμού πρέπει:

- Να διασφαλίζουν ότι οι νέοι θα έχουν εμπειρίες πραγματικών συνθηκών εργασίας.

- Να εγγυώνται την πρόσβαση όλων των μαθητών σε κάποιο είδος πρακτικής εκπαίδευσης, με σεβασμό στις διαφορετικές ανάγκες που μπορεί να υπάρχουν.
- Να λαμβάνουν ευέλικτα εκπαιδευτικά μέτρα, όπως για παράδειγμα την προπαρασκευαστική περίοδο πριν την επαγγελματική εκπαίδευση.
- Να δίνουν επίσημα και ανεπίσημα κίνητρα στις επιχειρήσεις (π.χ. φορολογικές ελαφρύνσεις, κοινωνική αναγνώριση, κτλ.), ώστε να τις ενθαρρύνουν να παρέχουν χώρους πρακτικής στα νεαρά άτομα.
- Να τονίζουν και να αποδεικνύουν τα αμοιβαία οφέλη, αξιολογώντας πετυχημένα παραδείγματα μετάβασης.
- Να διασφαλίζουν την εμπλοκή των εργοδοτών σε αυτού του είδους τις πρωτοβουλίες, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες απασχόλησης, μέσω της πληροφόρησης: ηλεκτρονικά δίκτυα εργοδοτών και επαγγελματικών σωματείων.
- Να αναγνωρίσουν την ανάγκη επίσημης συνεργασίας ανάμεσα στην εκπαίδευση και στις υπηρεσίες απασχόλησης.
- Να παρέχουν πόρους για τη συνεχιζόμενη επαγγελματική επιμόρφωση των δασκάλων.

Η Μετάβαση στην Εργασία είναι Μέρος μιας Μακράς Διαδικασίας

Οι υπεύθυνοι του πολιτικού σχεδιασμού πρέπει:

- Να θέτουν σε εφαρμογή όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη διασφάλιση της επιτυχίας της μεταβατικής διαδικασίας και να εντοπίζουν και να καταργούν τις διαχωριστικές γραμμές.
- Να αποφεύγουν άκαμπτες εκπαιδευτικές διαδικασίες (π.χ. στην αξιολόγηση).
- Να διευκολύνουν τη συνεργασία μέσα στις υπηρεσίες καθώς και μεταξύ τους και να αναγνωρίζουν το χρόνο απασχόλησης των επαγγελματιών σε θέματα συνεργασίας και συντονισμού των ενεργειών.
- Να διασφαλίζουν την έγκαιρη ανάπτυξη προγραμμάτων μετάβασης κατά τη διάρκεια της σχολικής σταδιοδρομίας των μαθητών και όχι μόνο στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Να αναγνωρίσουν την ανάγκη ενός επαγγελματία που θα ενεργεί ως σύμβουλος ή πρόσωπο στήριξης των μαθητών στη μεταβατική διαδικασία.

Οι επαγγελματίες, οι υπεύθυνοι του πολιτικού σχεδιασμού και οι εκπρόσωποι των εργοδοτών και των επαγγελματικών σωματείων που συμμετείχαν σε αυτό το πρόγραμμα συμπέραναν ότι η εφαρμογή των παραπάνω προτάσεων θα βελτιώσει αναμφίβολα τη διαδικασία της μετάβασης και θα ελαχιστοποιήσει τα προβλήματα που συνήθως αντιμετωπίζουν οι μαθητές όταν τελειώνουν το σχολείο και έρχονται αντιμέτωποι με το θέμα της επαγγελματικής αποκατάστασής τους.

Περισσότερες Πληροφορίες

Περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις συνθήκες σε κάθε χώρα ή/και για συγκεκριμένες περιοχές ενδιαφέροντος μπορείτε να βρείτε στην ηλεκτρονική

βάση δεδομένων για τη Μετάβαση στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Οργανισμού:

<http://www.european-agency.org/transit/index.html>

Περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα Μετάβασης (με αντίγραφα της αναφοράς του προγράμματος σε 13 γλώσσες) και γενικά για τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό, μπορείτε να βρείτε στην παρακάτω διεύθυνση:

Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής

Γραμματεία

Østre Stationsvej 33

DK – 5000 Odense C Denmark

Tel: +45 64 41 00 20

secretariat@european-agency.org

Brussels Office

Avenue Palmerston 3, B-1000 Brussels, Belgium

Τηλ: +32 2 280 33 59 Φαξ: +32 2 280 17 88

E-mail: Brussels.office@european-agency.org

Web: www.european-agency.org